

Pârvu Boerescu

NOTE ETIMOLOGICE ȘI LEXICALE

I. FULG

Expr. **fʃg-* (**fu + *fʃ- + -g-*), cf. *a fufula, fâl(-fâl)*, cf. *bulg(ăre)*

Cuvântul *fulg*, de uz general în dacoromâna actuală, poate fi datat cu certitudine ca aparținând perioadei limbii române comune, prin comparație cu forma sa aromânească: *fulgu*.

Este atestat pentru prima dată în vol. IV al *Lexiconului românesc-nemțesc* de I. Budai-Deleanu, terminat în anul 1818 și rămas în manuscris (BAR, ms. 3731, f. 1095^v): **фѡлгѡ**, scris și cu litere latine: *folgu*, dar fără să fie însoțit de o traducere germană a acestuia. Ar fi interesant de știut de ce I. Budai-Deleanu a lăsat neterminat acest articol de dicționar. Pur și simplu din lipsă de timp sau, poate, din neatenție? În caz contrar, presupunând că autorului *Țiganiadei* nu-i erau cunoscute cu precizie înțelesurile cuvântului *fulg*, auzit probabil de la bucovinenii din Liov-Lemberg, acest amănunt, precum și faptul că dicționarele scrise în Transilvania și Banat înainte de anul 1850 nu îl înregistrează pe *fulg*, ar putea sugera ipoteza că aria inițială de răspândire a cuvântului s-ar fi aflat în afara arcului carpatic, în Moldova și în Muntenia.

Cea de a doua atestare o întâlnim în vol. VII din *Condica limbii românești*, alcătuită de Iordache Golescu (BAR, ms. 850, cca. 1832, p. 1568, f. 44^v), cu exemplificarea familiei sale de cuvinte: «– **fulg, -gi, – fulgime, -i** adică mulțime dă fulgi, – *fulguleț, -e, – fulgi dă zăpadă, dă ninsoare, – a fulgui, fulgiieste zăpada* adică, cade zăpadă cu fulgii, – *fulguitor, -i, – fulguitoare, – fulguit, -ți, – fulguită, -e, – fulguind, – fulguire, -i, – fulguială, -eli, – fulguicios, -și, – fulguicioasă, -e, – fulguielnic, -ci, – fulguielnică, -ce; – a fulgui, fulguială, vez: fulg.*» Am subliniat derivatele care nu apar în DA, DI sau MDA. În schimb, Iordache Golescu nu înregistrează cuvântul *fulguitură/fulgăitură*, prezent în DA.

În dicționarele tipărite, prima atestare a lui *fulg* se află în *Vocabularul franțezo-românesc* de P. Poenar, F. Aaron, G. Hill (vol I, 1840, p. 695): *Flocon: ...il tombait de la neige par flocons – cădea zăpadă în flotaci, în fulgi*. Următoarea atestare ar fi cea din *Dicționarul german-român* de George Bariț și Gabriel Munteanu (vol. I, 1853, p. 691): «*Schneeflocke – flocă, fulg de neoa*».

În texte, *fulg* apare destul de târziu, de exemplu în pastelurile *Iarna* și *Sania* de Vasile Alecsandri (1868) sau în *Sânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*,

LR, LXI, nr. 1, p. 45–60, București, 2012

publicată de Societatea Biblică pentru Britania și Străinătate, într-o versiune necanonică cu autor necunoscut, la Pesta în 1873 (p. 590), apoi la Iași în 1874 (p. 465): *El aruncă omătul ca fulgii de lână*¹ (Ps. 147, 16 [5], citat de Fr. Damé, NDRF, II, p. 43).

Fulg mai poate fi întâlnit într-o variantă a baladei *Novac și corbul*, anume: *Gruia fiul lui Baba Novac, căpitanul lui Mihai*, culeasă de Teodor Burada (*O călătorie în Dobrogea*, 1880, ap. M. Gaster, *Chrestomatie română*, vol. II, p. 303): *Când Novac așa auzea / se făcea că s-împiedica / desagii de fulg lua / și galbenii-i risipea*. Gaster îl traducea pe *fulg*, în acest context neobișnuit, prin fr. *lisière* „margină”, ceea ce este de-a dreptul absurd. Putem fi siguri că, în realitate, T. Burada nu auzise bine cuvântul, înțelegând greșit *fulg*, în loc de *fund*.

Sinonimele lui *fulg* sunt:

1. (Înv.) *Floc, floacă* (*de nea, de ninsoare, de omăt, de zăpadă*) < lat. *floccus* „smoc de lână etc.”, cf. CDDE nr. 607. Cf. germ. «*Flocke* – floc, buc, *flocken* – (a) face floci, buci; (a) căde în floci (omătul)», ap. T. Stamati, *Dicționarul de limba germană și română*, Iași, 1852, p. 302. Vezi și engl. «*Snow-flake* – (1.) fulg, floacă de zăpadă», ap. H.L. Lolliot, *Dicționar englez-român*, București, f.a. [1900], p. 488.

2. (Reg.) *Flotac și flotag*, probabil din *floc* + *-ac*, prin disimilare (DA).

3. (Reg.) *Flotoc și flotog*, probabil din *flotac* (MDA), sub influența lui *flotocos* < *flocotos*.

4. (Spec.) *Pană* (*mică/ ușoară*) < lat. *pinna* „idem” (ușor ca *pana* sau ca *fulgul*; *pană* sau *fulg* pentru ciupirea corzilor cobzei).

5. *Puf* (*de găscă, de păpădie*; analogic: *puf de ninsoare*, sens colectiv) < v. sl. *пучъкъ, cf. bg. *nyx* „fulgii (păsărilor), firele de păr abia crescute (mătăsoase), puful (unor fructe)”.

Sensul cel mai vechi și generic care poate fi dedus din citatele existente în DA ar fi acela că penele mici și moi de pe burta păsărilor, semințele ușoare de păpădie, asocierile de mici cristale albe de apă ale zăpezii etc. – *fulgii* – sunt mulțimea obiectelor menționate, foarte mici și extrem de ușoare, care pot zbura fiind ridicate de vânt sau care cad destul de lent pentru a lăsa tot timpul impresia zborului: *Dragostea, zburdalnica, ... E ca pleava de ușoară/ Și ca fulgul ce-n vânt zboară* (Teodorescu, P. P. 302^b). *Fulgii zbor, plutesc în aer, ca un roi de fluturi albi* (Alecsandri, P. III, 9). Soluțiile etimologice mai vechi sunt neconvingătoare:

♦ Lat. *floccus* – Pontbriant, p. 275.

♦ «Una transformatione sau d'in *floccu* in folcu, folgu, fulgu, sau d'in *fluxu* in fulxu, fulcu, fulgu; compara: it. *floscio* = isp. *flojo* = port. *froxo*, [lat.] *fluxus* =

¹ Compară cu textul canonic: lat. *qui dat nivem sicut lanam* (Vulgata), slavon. **ДАЖИЦАГО СНЕГЪ СВОИ ЂАКО ВЛАНЪ** (Coresi 1577, f. 280^l/8) sau *He giveth snow like wool* (King James Bible), tradus: *al celui ce dă zăpada sa ca lâna*, în *Psaltirile moldovenesti tipărite la Iași, Mănăstirea Neamțului, Chișinău sau Movilău între anii 1743 și 1859*. Doar în variantele mai vechi de tip moldovenesc întâlnim: *cela ce dă omătul său ca lâna*, la Dosoței, 1680, ori: *dând omătul lui ca lâna*, în Biblia de la București.

molle; isp. *flogel* [*flojel* „puf (de pasăre)"] = port. *frouxel* [*frouxo* „Blutsturz”, *froco* „fulg de nea”] = fulgu» – Laurian–Massim, DLR, I, p. 1264.

♦ Vgl. [Compară cu] lat. *floccus*, deutsch *Flocke* – Tiktin, DRG, p. 653.

♦ Compară cu *floc* – Scriban, D, p. 531; DEXI, p. 772.

♦ Variantă de la *floc* (< lat. *floccus*), cu metateza (**folcus*) și cu aceeași schimbare a finalei, ca în *stâng*, *vitreg* – Ciorănescu, DER, nr. 3512.

♦ Lat. *fluxus* adj. „fluid, lichid” – Körting, nr. 3864.

♦ Lat. pop. **fulgus*, adj. postverbal substantivat din lat. *fulgere* „a străluci” sau reconstruit din *fulgidus* „strălucitor” – Pușcariu, EW, nr. 665; DA II/I, p. 188; REW³, nr. 3554a.

♦ Origine necunoscută, compară it. *falhoco* „fulg de zăpadă” (în dialectul vechi corsican) – SDEM, p. 463.

♦ Din v. germ. s. (longob.) **flugulu* (> **fluguru* > **fluglu* > *fulg*), cf. germ. m. s. *vlügel* „aripă”;... treceri de sens: „lucru ușor, care zboară, aripi, pene, fulgi, puf”, cf. *plimb* < **plimblu* < **primblu* și cu metateza lui *l*, cf. *bold* < sl. *bodlĭ*, *purced* < lat. *procedo* sau

♦ din v. germ. s. *flug* „zbor” + suf. dim. lat. *-ulus*, cf. v. nord. *flugr* „idem” – Giuglea, DR, III, 1923, p. 626; Giuglea, 1983, p. 170–171.

♦ Origine traco-dacă – G. Ivănescu, în vol. H. Mihăescu, *La romanité...*, p. 316.

♦ Tr.-dac.[!] **folcus* < rad. **flok-*, i.-e. **bhlōko-s* (Walde, LEW 1, 517–518) sau i.-e. **bhlok-* „floc, pânză” (Pokorny, 161), cf. engl. *flake* „fulg”, let. *plauki* „fulg”, let. *plaukas* „floc”, cf. alb. *flok* [„1. păr, fir de păr”; 4. „fulg de zăpadă, puf, scamă”] – Vinereanu, DEIE, p. 370.

♦ Fără etimologie sau cu „origină/ etimologie necunoscută” – Șăineanu, DU, ed. 1925 ș.u.; I.-A. Candrea, CADE, 1931; DEX, 1975 ș.u.; MDA, II, 2002.

Etimologia dată de S. Pușcariu, aparent corectă din punct de vedere fonetic, este cu totul neverosimilă ca evoluție semantică. Ipoteza unui adjectiv derivat din lat. *fulgēre* „a străluci” sau reconstruit din *fulgidus* „strălucitor, scâpărător” se bazează doar pe expresia citată în DA, după DDRF: *spălat fulg*, interpretată abuziv: „spălat astfel ca să strălucească”. În dicționarul său român-francez, Fr. Damé dădea aceleiași expresii o traducere mult mai firească: *rendu blanc comme neige*. Fulgii de zăpadă sunt albi, dar nu strălucesc. Dimpotrivă, atunci când ninge, fulgii zăpezii au cel mult o culoare albă mată, pe fondul cenușiu al norilor care aduc ninsoarea. Doar zăpada așternută poate străluci în lumina soarelui, când cerul e senin.

Identitatea multora dintre sensurile lui *fulg* cu cele ale sinonimelor ieșite astăzi din uz: *floc*, *floacă* a provocat o neobișnuită convergență de păreri între R. de Pontbriant, A.Tr. Laurian, reprezentantul cel mai de seamă al latinismului întârziat, H. Tiktin, A. Scriban, Al. Ciorănescu, autorii DEXI și M. Vinereanu, exponentul traco-dacismului extremist contemporan, privind etimologia: < lat. *floccus* / i.-e. **bhlok-*, cf. r. *floc*.

«Una transformatione d’in *floccu* in *folcu*, *folgu*, *fulgu*», așa cum bine arăta Laurian, ar avea nevoie de trei accidente fonetice: metateza lichidei, sonorizarea

ocluzivei velare și închiderea vocalei medii rotunjite. Le considerăm „accidente” deoarece, în mod normal, conform legilor fonetice cunoscute, niciuna dintre aceste transformări fonetice n-ar trebui să se producă în mod obligatoriu.

Metateza² lichidei *l* în cuvintele moștenite din latină este de obicei regresivă: *cheag* < *clagum < *c(o)āg(u)lum*, *chingă* < *clinga < *cing(u)la*, *gheb* < *glibbus < *gibb(u)lus*, *glugă* (și înv. *clucă*) < *clluca < *cuc(u)lla* (sau, cu etimologia tradițională, < bg. *gugla*), *plămân* < *plumonem < *pulmōnem*, *plop* < **plop(p)us* < *pōpulus* etc. Același tip de metateză îl întâlnim și în *flăcăie* < *făclie*, ori în aromână: *blugur* < *bulgur*. Exemplele de metateză progresivă a lui *l* în cuvintele moștenite sunt mai rare: *paltin* < *platanus*, în dacoromână și aromână, dar *platân* în meglenoromână, apoi *pătlagină* < *plantăginem*, *purced* < *prōcēdō*, cf. *bold* < sl. *bodlĭ*, *tulpină* < v. sl. *trupina și *culcer* < *clucer*. Grupul consonantic inițial *fl-*, latin și românesc, în general de origine expresivă, este extrem de stabil în limbă și nu cunoaștem exemple de metateză în ceea ce-l privește. Pentru comparație, prezentăm câteva evoluții fonetice bine atestate, care au dus la apariția aceluiași complex sonor, /*fulg*/, în cuvinte ca *rășfulg* < *rășfug* < *rās* + *foc* „boală a oilor, caprelor etc.”, ori *sufulg* < *sufulf* < *suvulf* < *sovârf* < scr. *suhoverh* „(bot.) *Origanum vulgare*”, forme datorate probabil etimologiei populare.

Dacă *folcu, presupusa variantă fonetică a lui *floc*, ar fi stat la originea lui *fulg*, ea ar fi trebuit să supraviețuiască măcar izolat, în unele graiuri mai conservatoare, așa cum s-au păstrat, de altminteri, *floc* și *fulg*, împreună cu *a acăța* alături de *a agăța*, *clucă* și *glucă* alături de *glugă*, *flotac* și *flotoc* alături de *flotag* și *flotog*, *pâlc* alături de mai recentul *pâlg*, (reg.) *por* alături de *pur* < lat. *porrus* „praz”, *vitrec* și *vitric* alături de *vitreg* și *vitrig* etc. Ipoteticul *folcu nu a lăsat însă nicio urmă. De aceea, suntem îndreptățiți să credem că derivarea lui *fulg* din *folcu < lat. *floccus* nu poate avea o bază reală.

Un argument în plus pentru înlăturarea definitivă a ipotezei derivării lui *fulg* din lat. *floccus* este acela că nu se cunosc cazuri de cuvinte moștenite din *l a t i n ă* care să-și fi păstrat în dacoromână vechea formă, fără metateză, alături de cea nouă, cu metateză. Existența unor variante fonetice de tipul *rinichi* – *rărunchi* etc. nu are nicio relevanță în cazul nostru, ele nefiind rezultatul vreunei metateze.

Soluția veche germanică, propusă destul de confuz de G. Giuglea și greșit înțeleasă de către Al. Ciorănescu, are totuși meritul de a fi conturat mai limpede câmpul semantic și genul proxim al cuvântului *fulg*: „lucru ușor, care zboară, aripi, pene, fulgi, puf”. Aceste înțelegeri se regăsesc în unele cuvinte vechi germanice care sunt foarte apropiate fonetic de românescul *fulg*: v. isl. *fljūga* și v. germ. s. *fliogan* „a zbura”, v. germ. s. *flug* „zbor”, v. nord. *flugr* „zbor”, v. isl. *fluga* „muscă”, germ. m. s. *vlügel* „aripă”, v. isl. *fugl* și got. *fugls* „pasăre”. Împreună cu norv. dial. *flugsa* „fulg de zăpadă” și let. *plauki* „fulgi de zăpadă”, ele formează o familie de

² Exemplele care urmează, precum și clasificarea lor au fost preluate din lucrarea *Limba română*, vol. II, *Rostirea*, de Sextil Pușcariu, § 89–92, p. 165–172, cu mici completări.

cuvinte clar înrudite, cu origini expresive, cf. rad. i.-e. **pleu-k-* și **pleuk-* (Pokorny, IEW, 837). Totuși, în ciuda asemănarilor observate, este evident că dr. *fulg* nu poate să aibă o origine germanică, întrucât forma aromânească *fulgu* nu avea cum să fie împrumutată de la goții sau gepizii aflați la nordul Dunării.

În această situație, e bine să ne amintim de cele spuse de Iorgu Iordan în anul 1935 (BPh. II, p. 171): „Așadar *fleandură*, *fleanță*, *fleoancă*, *fleoarcă*, *fleoartă*, *fleştenic*, *fleştură*, *fle(a)ură*, cu variantele și derivatele respective, au toate o singură origine, **onomatopeică**. Elementele lor fonetice fundamentale sânt *f* și *l*, care, fie unite într-un sunet de tranziție, ca în *a fâlfâi*, fie sprijinite pe o vocală următoare, ca în seria aceasta din urmă, exprimă zgomotul făcut de aripile unei păsări (sau insecte) în zbor și apoi pe acela al unei bucăți de pânză expusă la bătaia vântului”.

Făcând apel la sursele autohtone ale etimologiei românești, vom constata existența unor creații onomatopeice care au o structură fonetică relativ apropiată de cea a lui *fulg*: *fufărniță* (reg.) „furtună în timpul iernii; vânt puternic care spulberă zăpada” (MDA 2, p. 477), din „**fu-f(u)-*”, cu sufixul *-(ă)rniță*, cf. *viiforniță*, cf. *ierniță*, sau *a fufula*, verb atestat în Bucovina „a ninge lin, cu fulgi mari și deși” (DA, II/I, p. 184), care este derivat din aceeași secvență „**fu-fu-*”, cu reduplicarea unui **fu* care imită suflarea vântului ce împrăstie fulgii de zăpadă sau care redă sunetul produs de om când suflă fulgii unui puf de pădăie pentru a-i face să zboare. Același **fu* imită zgomotul pe care îl face cineva care suflă peste un obiect, pentru a înlătura praful așezat pe acesta. În MDA este atestată doar onomatopeea *pfu* „zgomotul produs de cineva când respiră cu greutate”.

Cum era de așteptat, onomat. **fu-* a fost lexicalizată și în alte limbi, putând fi raportată la rad. i.-e. **pfu-*, **pu-* „von der Schallvorstellung der aufgeblasenen Backen, aufblasen, aufgeblasen, angeschwollen, aufgebauscht” [„reprezentarea onomatopeică a obrajilor umflați etc.”], prin comparație, de exemplu, cu v. isl. *ffūk* „vifor, viscol”, *ffūka* „a mișca, a împrăstia ceva repede prin aer”, *fok* „viscol” = i.-e. **pu-g-*, ori cu gr. *φύσα* „suflu”, *φυσάω* și slv. **puchati* „a sufla”, **puchъ* „puf” = i.-e. **pu-s-* (Pokorny, IEW, p. 847–848).

Cea de a doua onomatopee românească înrudită în mod sigur cu *fulg* este *fâl* „cuvânt care imită zgomotul produs de fâlfâitul aripilor unei păsări”, cu verbul derivat *a fâlfâi*, al cărui înțeles s-a extins de la imaginea auditivă a mișcărilor aripilor păsărilor la imaginea vizuală caracteristică oricărei mișcări de „plutire” prin aer a entităților mărunte aflate în zbor sau în bătaia vântului. Fără îndoială, aceeași îmbinare de origine onomatopeică a consoanelor *f*, *l* + *g*, dar cu *fl-* urmat de o vocală, se poate regăsi în limbile germanice, în exemplele deja cunoscute: v. germ. s. *flug* „zbor”, norv. dial. *flugsa* „fulg de zăpadă” (Pokorny, IEW, p. 837), iar cu oarecare probabilitate, și în alb. *flug* „swing”, „avânt, însuflețire etc.” (VI. Orel, AED, p. 101), cu derivatul *flugtar* „sprinten, vioi, sprintar” (Topciu–Melonashi, p. 287), cuvinte albaneze considerate „creații elementare” de către Eqrem Çabej (*St. gj.*, I, p. 192).

Consoana finală, *g*, din *fulg* și din celelalte exemple germanice sau albaneze este un formant care aparține indo-europenei comune, prezent și în limba română, de exemplu în *bulg(ăre)*, cuvânt de origine probabil autohtonă, foarte asemănător cu *fulg*, deoarece a fost creat prin mijloace expresive relativ similare: < **bul-* + *-g-* „obiect aproximativ sferic”, cf. lat. *bullā* „bulă (de aer), bășică, bumb”, cu unele corespondențe în domeniul romanic, care pornesc de la un substrat celtic: lat. *bulga* „sac”, fr. *bouge* „parte bombată a unui obiect” (< gall.) etc. (cf. DA). Același formant i.-e. *-g-* mai poate fi identificat în alte două cuvinte ale fondului nostru lexical preroman: *bung(et)* și *murg*.

Tema expresivă *ful-*, la care s-a adăugat formantul *-g-*, ar putea fi explicată cel mai simplu prin suprapunerea celor două onomatopee primare: *fu-* și *fâl-*, având în vedere suprapunerea reală a două imagini auditive și vizuale consecutive: „suflarea” care răspândește *fulgii* și „plutirea” sau „fâlfâirea” *fulgilor* prin aer.

Alte explicații ar putea porni de la comparația variantelor onomatopeice *țur-* și *țâr-*, apropiate ca înțeles, prima fiind probabil mai veche, întrucât a dezvoltat derivatul expresiv *țurțur(e)* (cf. alb. *xurxull*), ceea ce ne-ar permite să reconstruim o onomatopee dispărută din uz – **ful-*, posibil identică semantic cu *fâl-*. Cu mai multă îndreptățire, însă, am putea prefera ipoteza existenței în substratul preroman târziu al limbii române a bazei expresive **fġ-*, cu antecedente în indo-europeana comună. Sonanta silabică [l] s-a realizat ca *-ul-* în dacoromână și aromână, ca urmare a unei tendințe moștenite din substrat, consolidată apoi prin influența permanentă a onomatopeelor **fu-* și **ful-* (*fâl-*).

Ipoteza noastră subsidiară implică o întrebare cu un mai mare grad de generalitate: nu cumva vocala de sprijin din substratul preroman era *-u-*, spre deosebire de actualul *-â-*? Mai multe fapte vin să ne confirme această presupunere. În formațiile onomatopeice aflate în uz, de exemplu, variantele cu *u* par să fie mai vechi decât cele cu *â*: *a gunguri* și *a gânguri* < *gu-gu-*, *a zburli* și *a zbârli* < *z + brr + li* etc.

Vom mai observa că patru dintre cuvintele atribuite fondului lexical preroman pot fi raportate la unele radicale indo-europene care conțin sonante silabice: *burtă* și *bărtă*, i.-e. com. *bhṛtā „sarcină”, cf. skr. *bhṛtāh* „purtaș” (Ivănescu, 315, cf. Pokorny, 128, 130), *Dumbul* (atestat în anul 1221) și *dâmb*, i.-e. *dhṛbh-(o-)*, cf. gr. *τύμβος* „tumulus peste un mormânt” (Poghirc, 355, cf. Pokorny, 248–249), *murg*, *amurg* și nu *mârg, i.-e. **mġho-* „crepuscul”, cf. alb. (*i*) *murg(ët)* „cenușiu închis, întunecat” (Slușanschi, 116), *strungă* și nu *strângă, i.-e. **strġg-* „strâns, strâmt”, cf. alb. *shtrungë* „strungă”, norv. *strungen* „strâns în stomac” etc. (Jokl *St.*, 89, cf. Pokorny, 1036–1037). În toate exemplele citate, vocala de sprijin cea mai veche este *u*, care își află astfel o perfectă justificare fonetică istorică și în cazul cuvântului *fulg*.

Mai trebuie spus că *fulg* ni se pare a fi, credem, cea mai eufonică, cea mai frumoasă creație lexicală expresivă autohtonă românească.

II. STÂLPURI: *STÂLPURĂ, *STÂLP²

Lat. *stirpulae < *stirpae, sg. *stirpa = *stirps*, cf. *stipula*

În DLR, t. X/5, p. 1612, în articolul despre cuvântul *stâlp*, cu sensul de bază: „lemn lung și gros, uneori cioplit, fixat în pământ pentru a susține ceva”, mai întâlnim și un alt sens, învechit și regional, presupus că ar aparține aceluiași *stâlp* care a fost împrumutat din v. sl. *stlǫpǔ* „gr. *στήλη*, lat. *columna*” (Miklosich, *Lex.*, p. 884), dar având genul neutru: „III. 1. ram” [sau „ramură, creangă”, *n.n.*, *P.B.*], așa cum rezultă din citatul: *De smochin învățați-vă pildă, iată când vor fi stâlpurile lui tinere și înfrunzește să știți că aproape iaste vara* (N. Test., 1648, f. 59^r/29).

Suntem de părere că o soluție corectă ar trebui să pornească de la premisa că *stâlpuri*, din citatul de mai sus, este un plural feminin, la fel ca *linguri*, *mături*, *scânduri*, *scorburi*. De asemenea, credem că ar fi oportun să ne inspirăm din soluțiile mai vechi ale lui S. Pușcariu (EW, nr. 1645) sau I.-A. Candrea (CADE, p. 1206) cu privire la cuvântul înrudit *stâlpure*, derivat de aceștia din formele reconstruite lat. pop. *stirpalis, respectiv *stirparia < lat. cl. *stirps*.

Așadar, din substantivul feminin lat. *stirps* (cu variantele *stirpēs*, *stirpis*) „3. ramură, lăstar” (Guțu, p. 1156), posibil și sub influența paronimului *stipula* „pai [tijă] verde” (< *stipēs* „2. ramură de copac”), sugerat de H. Tiktin (DRG, p. 1496), s-a format în latina dunăreană derivatul diminutival (devenit apoi sinonim): *stirpula, care a fost moștenit în română sub forma *stirpură, *stârpură, cu pluralul *stârpure. Prin disimilare regresivă s-a ajuns la pluralul *stâlpure*, *stâlpuri*, cel atât de bine atestat în textele din secolul al XVI-lea. Apoi, singularul neutru refăcut *stâlp a dobândit, prin atracție omonimică, noul plural masculin *stâlpi*, atestat în anul 1784: „în mâna dreaptă stâlpi de busuoc pusu-mi-au” (cf. DLR).

Din aceste motive, este evident că *stâlpură, deși nu apare în DLR, și *stâlp² (pl. *stâlpuri*) cu sensul de „ramură” (< lat.) ar trebui să fie înregistrate și discutate separat de *stâlp¹* (pl. *stâlpi*) „pilon, par, reazem” (< v. sl.), în noul *Dicționar etimologic al limbii române*. Astfel, *stâlp² (pl. *stâlpuri*) se alătură celorlalte cazuri asemănătoare de omonime cu origini diferite, care nu pun niciun fel de probleme etimologice, de exemplu: *coș*, *coși* și *coșuri* „larvă, bubuliță” < lat. *coassis*/*coassis* „vierme al lemnului” și *coș*, *coșuri* „recipient din nuiete împletite” < sl. *košī* „idem”; *râs*, *râsuri* „râset” < lat. *risus* „idem” și *râs*, *râși* „linx” < sl. *ryšī* „idem”; *somn* „starea celui care doarme” < lat. *somnus* „idem” și *somn*, *somni* „un pește” < sl. *somŭ* „idem”.

Reamintim că prima atestare a formei *stâlpuri* se găsește în *Tetraevanghelul* lui Coresi, datat 1560–1561 și nu 1574, cum apare în DLR. Forma *stâlpure* este atestată în *Palia de la Orăștie*, în anul 1582. În limba scrisă, cuvântul *stâlpuri* a dispărut din uz către sfârșitul secolului al XVIII-lea, din cauza conflictului semantic și a concurenței cu mai frecventul *stâlp¹*.

În ceea ce privește cuvântul *stâlpure* „ramură înverzită”, atestat în sec. al XVI-lea împreună cu pl. *stâlpuri* „ramuri”, la Coresi, este foarte puțin probabil ca

el să fie un derivat românesc dintr-un **stâlp²* „ramură”, a cărui formă de singular nu este atestată în citatele selectate în DLR și al cărui plural contaminat *stâlpi* apare abia spre sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Dacă *stâlpare* este moștenit din lat. **stirpalis* sau din lat. **stirparia* (ambele ipoteze presupunând derivarea din lat. *stirps*) nu se poate stabili cu precizie, întrucât cele două soluții sunt în egală măsură posibile. Fiind însă un amănunt lipsit de relevanță, preferăm explicația dată de G. Pascu (*Sufixe românești*, p. 90), care ni se pare a fi cea mai bună:

«*Stâlpare* „crenguță care se ține în mână la sărbătoarea numită *Stâlări* [sau *Florii*, n.n., P.B.]”, *stâlpare*, *stăupare* „crenguță” (Candrea) < **stirpalis* ori **stirparia* < *stirps* „rejeton, surgeon, branche”»

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- Bariț – Munteanu = G. Bariț und Gabriel Munteanu, *Deutsch-rumänisches Wörterbuch*, I. Band, Kronstadt, 1853.
- Budai-Deleanu, *Lex.* = I. Budai-Deleanu, *Lexicon românesc-nemțesc*, vol. IV, BAR, ms. 3731, cca. 1818.
- Çabej, *St. gj.* = Eqrem Çabej, *Studime gjuhësore*, vol. I–VII, Prishtinë, Rilindja, 1975–1977.
- CADE = *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, Partea I: I.-A. Candrea, *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, București, 1931.
- CDDE = I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine [A – Putea]*, București, 1907–1914.
- Ciorănescu, DER = Al. Ciorănescu, *Diccionario Etimológico Rumano*, Tenerife, Universidad de la Laguna, 1958–1966 (Versiunea românească: *DER. Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Saeculum I.O., 2001).
- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române (A – De, F – Lojniță)*, București, Socec și Sfetea, (1907)–1913–1949.
- DDRF = Frédéric Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français*, I–IV, București, 1893–1895.
- DEX = Academia RSR, Institutul de Lingvistică, *Dicționarul explicativ al limbii române*, EA, 1975; Supliment, 1988, reeditare: UE, 1996 (continuare de tiraj: 1998); ediția a II-a, revizuită, București, UEG, 2009.
- DI = Academia RPR, Institutul de Lingvistică, *Dicționar invers*, EA, 1957.
- DLR (s.n.) = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, serie nouă. Tom I/3–8 (Literale D – E). Tom III–XIV (Literale K – Z), București, EA, 1965–2010.
- DR = *Dacoromania*, Buletinul «Muzeului limbii române», condus de Sextil Pușcariu, Cluj, 1920–1948.
- Giuglea, 1983 = G. Giuglea, *Cuvinte românești și romanice*, EȘE, 1983.
- Golescu I. = *Condica limbii românești*, alcătuită de Iordache Golescu, vol. VII, BAR, ms. 850, cca. 1832.
- Guțu = G. Guțu, *Dicționar latin-român*, București, EȘE, 1983.
- Ivănescu = G. Ivănescu, în vol.: H. Mihăescu, *La romanité dans le sud-est de l'Europe*, EA, 1993.
- Körting = Gustav Körting, *Lateinisch-romanisches Wörterbuch (Etymologisches Wörterbuch der romanischen Hauptsprachen)*, Dritte Auflage, Paderborn, 1907.
- Laurian–Massim, DLR = August Tr. Laurian, I.C. Massim, *Dictionariulu limbei romane*, I–IV, 1871–1876.
- Lolliot = H.L. Lolliot, *Dicționar englez-român*, București, f.a. [1900].

- MDA = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, 4 vol., București, UE, 2001–2003.
- Miklosich, *Lex.* = Fr. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*. Emendatum auctum. Vindobonae, MDCCCLXVI.
- N. Test., 1648 = *Noul Testament...*, Tipăritu-s-au... în Ardeal, în cetatea Belgradului [Alba-Iulia], 1648.
- Pascu, *Suf.* = Giorge Pascu, *Sufixe românești*, București – Leipzig – Viena, Edițiunea Academiei Române, 1916.
- Poenar – Aaron – Hill = P. Poenar, F. Aaron, G. Hill, *Vocabular franțezo-romănesc*, București, în Tip. Colegiului Sf. Sava (vol I, A–H, 1840, vol II, I–Z, 1841).
- Poghirc = C. Poghirc, *Înfluența autohtonă*, în: Academia R.S. România, *Istoria limbii române*, vol. II., București, EA, 1969, p. 313–365.
- Pokorny, IEW = Julius Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern und München; Band I–II, 1965.
- Pontbriant = Raoul de Pontbriant, *Dicționarul româno-francesu*, București, 1862.
- Pușcariu, EW = Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, I, *Lateinisches Element...*, Heidelberg, Carl Winter, 1905.
- REW³ = W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*. 3. vollständig neu bearbeitete Auflage. Heidelberg, 1935 (7., unveränderte Auflage, 2009).
- Scriban, D = August Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Inst. de arte grafice „Presa bună”, Iași, 1939.
- SDEM = N. Raevschi, M. Gabinschi (redactori), *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești*, Chișinău, ESV, 1978.
- Slușanschi = Lucia Wald, Dan Slușanschi, în colaborare cu Francisca Băltăceanu, *Introducere în studiul limbii și culturii indo-europene*, București, EȘE, 1987.
- Stamati = T. Stamati, *Dicționarul de limba germană și română*, Iași, 1852.
- Șăineanu, DU = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*, A cincea edițiune, Craiova, „Scrisul Românesc”, [1925].
- Tiktin, DRG = H. Tiktin, *Dicționar român-german*, București, Imprimeria Statului, (1895) – 1903–1925.
- Vinereanu, DEIE = Mihai Vinereanu, *Dicționar etimologic al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică*, București, Alcor Edimpex, 2008.
- Walde, LEW = Alois Walde, *Lateinisches etymologisches Wörterbuch*, 3 neubearbeitete Auflage von J.B. Hofmann, I, II, Heidelberg, 1954.

ETYMOLOGICAL AND LEXICAL NOTES

(Abstract)

I. The Romanian word *fulg* ‘snow-flake, fluff, down, feather, flock’ most probably is an autochthonous expressive formation of onomatopoeic origin: **f/ g-*, related to *a fufula* (reg.) ‘to snow’, *a fâlfâi* ‘to flutter, to fly, to float’, cfr. Alb. *flug* ‘swing’, OGerm. *flug* ‘flying’, Norse (dial.) *flugsa* ‘snow-flake’.

II. The antiquated and regional Romanian word *stâlpuri* ‘branches’ is inherited from Vulg. Lat. (dim. pl.) **stirpulae*, derivative of Lat. *stirps* ‘(3.) branch’, cfr. Lat. *stipula* ‘stalk’.

Cuvinte-cheie: **I.** *fulg*, creații onomatopoeice/ expresive, sonante silabice, vocale de sprijin.

II. omonime românești: **stâlp²*, **stâlpură*, pl. *stâlpuri*, cuvânt moștenit din latină; *stâlp¹*, pl. *stâlpi*, împrumut slav.

Keywords: **I.** *fulg*, onomatopoeic/ expressive words, syllabic sonants, onomatopoeic helping vowels. **II.** Romanian homonyms: **stâlp²*, **stâlpură*, pl. *stâlpuri*, inherited word from Latin; *stâlp¹*, pl. *stâlpi*, Slavic loan.